

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ. ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ

УДК 159.923.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2022.5/01>**Грузинова К.М.**

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СВІТОГЛЯДНІ ФАКТОРИ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ

В статті здійснюється аналіз світоглядних факторів благополуччя особистості. З метою визначення факторів світогляду в статистичний аналіз було включено ряд елементів індивідуального світогляду: базові переконання, відкритість новому досвіду і світоглядна пластичність, цінності, характеристики екзистенційної наповненості особистості, прийняття інших, самоприйняття, адаптивність до світу. Статистично підтвердилася доцільність створення факторної структури світогляду, яку склали шість факторів: «світогармонія», «співжиття зі світом», «підкореність світу», «світодомінування», «світопартнерство» і «світодружба». Кожен із виокремлених факторів характеризує певний комплекс особливостей світосприймання, світоставлення і взаємодії особистості зі світами зовнішнім і внутрішнім.

Проведене дослідження дозволило підтвердити наявність взаємозв'язків між виокремленими світоглядними факторами і благополуччям особистості. Були виявлені прямі кореляції між світоглядними факторами «співжиття зі світом», «світодружба», «світогармонія» із психологічним благополуччям і задоволеністю своїм життям; обернений кореляційний зв'язок між благополуччям і фактором «підкореності світу». Внаслідок здійсненого регресійного аналізу констатовано факт обумовленості рівня психологічного благополуччя впливом таких факторів, як «світогармонія», «світодружба», «підкореність світу», «співжиття зі світом». Отримані результати дозволяють стверджувати, що високому рівню психологічного благополуччя сприятиме формування світоглядної позиції, яка ґрунтується на базовій прихильності до світу і наповненості власного буття смислом; негативним чинником благополуччя слід вважати тенденцію до ригідності й конформізму, які суперечать інтенціям і самоактуалізації особистості. Було доведено, що значимими світоглядними факторами психологічного благополуччя особистості є «світогармонія», «світодружба», «підкореність світу», «співжиття зі світом».

Ключові слова: світогляд, психологічне благополуччя, задоволеність життям, світогармонія, співжиття зі світом, підкореність світу, світодружба.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми благополуччя і задоволеності людини своїм життям із плином часу тільки зростає. Мінливість умов життя і, як наслідок, неможливість визнання економічних, соціальних й інших зовнішніх умов і впливів в якості основних чинників психологічного благополуччя, спонукає дослідників до пошуку тих внутрішніх детермінант, які є особистісною основою благополуччя і стабільною передумовою щастя. Як стає очевидним, жоден одиничний чинник не здатен обумовлювати благополуччя загалом, що зумовлює використання комплексного підходу в дослідженні особливостей і чинників психологічного благополуччя: лише системний і комплексний погляд дозволить успішно виявити

характеристики, особливості і передумови благополуччя особистості [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З нашої точки зору, комплексний підхід доцільно застосовувати як при визначенні самого феномену благополуччя, так і при дослідженні його світоглядних факторів. Передбачається розуміння благополуччя одночасно як особистісної якості людини, що самоактуалізується (відповідно до евдемоністичного підходу) [13] і як стану задоволеності життям (в рамках гедоністичного підходу) [9]. Такий підхід дає змогу досліднику вивчати щастя як частину позитивного функціонування особистості (психологічне благополуччя), не нехтуючи суто когнітивно-емоційним переживанням задоволеності життям

(суб'єктивне благополуччя). Якщо комплексно підійти до визначення чинників або факторів, які обумовлюють психологічне благополуччя, науковець стикається із необхідністю зведення великої кількості елементів в рамках однієї моделі або вибору в якості основної передумови благополуччя явища достатньо всеохоплюючого, щоб масштаб і сила його впливу на благополуччя була беззаперечною.

Найбільш перспективним може бути напрямок досліджень, в яких основою благополуччя є індивідуальний світогляд особистості. Світогляд як основа благополуччя розглядається в робітках Н. Каргіної й В. Рубського, де дослідники зауважують необхідність врахування сфери ставлення і взаємодії особистості із зовнішнім світом, іншими людьми і власним «Я», особливостей світосприйняття, рівня довіри до світу, реалізації свого потенціалу у світі [3]. В якості основи психологічного благополуччя дослідники визначають наявність базової довіри до світу і оптимістичного сприйняття світу [1]. Емпірично підтверджується, що зв'язок високого рівня довіри до світу, віри в його доброзичливість і благополуччя лише збільшується із віком – припускається, що вікова зміна світогляду може бути частиною й індикатором успішної адаптації протягом тривалого життя [12]. З іншого боку, наявність світоглядних конфліктів, негативних емоційних реакцій внаслідок ідеологічних розбіжностей, прояви світоглядної ригідності із засудженням інакомислення мають негативний вплив на благополуччя [8].

В деяких дослідженнях світогляд розцінюється не лише як чинник благополуччя, але і як його компонент. Припускається, що світоглядний компонент благополуччя забезпечує творчу самореалізацію, незалежність особистості від проявів конформної поведінки, опосередковує незалежність ціннісної сфери від впливу ззовні, а також є джерелом особистісних ресурсів досягнення психологічного благополуччя [7]. Саме поняття світогляду може розглядатися як частина науки про благополуччя і добробут, яка доповнює комплексне вивчення особистості у єдності її темпераменту, характеру й ідентичності, залученості особистості у систему взаємодії із навколишнім середовищем [10].

Визначення компонентів індивідуального світогляду дозволяє усвідомити ймовірніший масштаб обумовленості психологічного благополуччя особливостями світогляду. Так, в окремих дослідженнях виокремлюють наступні складові світогляду: світопереконання, саморозуміння і світоглядне ставлення [4]; когнітивний, емотивний

і установчий елементи світогляду [5, с. 30–38]; ціннісні орієнтації і смисли [6, с. 188–191]; цінності, емоційно-поведінкове ставлення до світу [11] тощо. Аналіз ряду запропонованих дослідниками моделей структури індивідуального світогляду передбачає наступні умовиводи: 1) явище світогляду настільки різнопланове, що єдиної усталеної моделі його структури запропоновано не було; 2) систематизація авторських моделей індивідуального світогляду дозволяє виділити принаймні три умовних групи елементів в структурі світогляду, а саме – когнітивна (світоглядні переконання), ціннісна (цінності, осмисленість життя, смисли), установча (світоглядне ставлення) складові. Відповідно, в процесі створення факторної структури світогляду ми намагалися врахувати наступні світоглядні складові: переконання, пластичність світогляду, цінності, наповненість життя особистості сенсом, прийняття себе, інших, адаптованість, відкритість досвіду (як показники світоставлення і якості життя особистості в світі).

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є виділення і аналіз світоглядних факторів психологічного благополуччя особистості. Для досягнення мети необхідною є реалізація двох основних дослідницьких завдань: 1. На основі різноманітних чинників, елементів і складових індивідуального світогляду статистично виокремити світоглядні фактори; 2. Розкрити, проаналізувати особливості взаємозв'язку і взаємозалежності благополуччя особистості із світоглядними факторами.

Гіпотези дослідження полягають в наступному: 1) факторна структура індивідуального світогляду дасть змогу угрупувати елементи світогляду таким чином, що кожен світоглядний фактор виявлятиме тенденцію особистості до певного способу світосприйняття і світоставлення. Різні фактори виявлятимуть схильність особистості орієнтуватися на егоїстичні або альтруїстичні, індивідуальні або колективні, загальнолюдські цінності і переконання; 2) припускається наявність більш вираженого взаємозв'язку світоглядних факторів із психологічним благополуччям, ніж із переживанням задоволеності життям. Передбачається, що світоглядні фактори, які забезпечують формування глобальної прихильності особистості до світу, матимуть позитивну кореляцію із благополуччям; світоглядні фактори, більшою мірою орієнтовані на реалізацію просоціальних цінностей, матимуть виражену незначним чином (або ж обернену) кореляцію із задоволеністю життям.

Виклад основного матеріалу. Емпіричне дослідження було здійснено протягом березня-жовтня 2021 року. Було проведено письмове групове опитування респондентів за використанням онлайн-платформи «Google Forms». Блок тестового інструментарію дослідження включав наступні методики: Шкалу психологічного благополуччя К. Ріфф; Шкалу задоволеності життям Е. Дінера (Satisfaction With Life Scale); Шкалу базових переконань Р. Янов-Бульмана; авторський опитувальник світоглядної пластичності особистості; Ціннісний опитувальник Ш. Шварца (Portrait Values Questionnaire-Revised (PVQ-R2)); Шкалу екзистенції А. Ленгле, К. Орглер; «П'ятифакторний опитувальник особистості» в адаптації А.Б. Хромова; Методику діагностики соціально-психологічної адаптації К. Роджерса, Р. Даймонд.

Вибірка дослідження включає 313 респондентів жіночої і чоловічої статі (17–33 років). Досліджуваними були студенти і працівники вищих навчальних закладів, працюючі особи різних спеціальностей із закінченою вищою освітою (психологи, юристи, журналісти, представники творчих професій тощо). Обробка дослідження передбачала застосування статистичної програми SPSS 21.0. В даній статті наводяться результати проведених факторного, кореляційного і регресійного аналізу.

Відповідно до першого завдання дослідження було здійснено **факторний аналіз**, який дозволив звести велику кількість одиниць аналізу (базових переконань і цінностей особистості, екзистенційна наповненість, прийняття інших, себе, адаптивність до світу, характеристики світоглядної пластичності і відкритості новому досвіду) до обмеженого числа узагальнених світоглядних факторів. Слід зазначити, що розмір вибірки дослідження припускає застосування факторного аналізу (кількість респондентів досягає 313 осіб, в той час як кількість показників, обраних для застосування у факторному аналізі, не перевищує 50 одиниць аналізу). Всі застосовані показники представлені в інтервальній шкалі.

Доцільність проведення факторного аналізу була статистично підтверджена: рівень статистичної значимості за критерієм сферичності Бартлетта близький до нуля (0,000), а числове значення критерію КМО (Міри вибіркової адекватності Кайзера-Мейера-Олкіна) становить 0,865 (даний показник значно перевищує необхідний числовий мінімум 0,5, який прийнято вважати необхідним для обґрунтування застосування факторного аналізу). Таким чином, виокремлення світоглядних факторів представляється можливим і бажаним. Надалі було

виокремлено шість факторів, які мають достатні показники власних значень і кумулятивний відсоток яких відповідає значенню 60,4%.

Таблиця 1

Визначення числа світоглядних факторів

№ фактору	Назва фактору	Показник власних значень	Кумулятивний %
1	Світогармонія / Я і світ	9,271	27,839
2	Співжиття зі світом / Я в світі	6,130	39,251
3	Підкорення світу / Світ наді мною	2,899	45,395
4	Світодомінування / Я над світом	5,835	50,825
5	Світопартнерство / Я; світ	4,295	55,767
6	Світодружба / Я зі світом	5,600	60,409

При здійсненні факторного аналізу було застосовано обергання «прямий облімін». В представленій факторній моделі найбільш об'ємним (за складом включених до нього одиниць аналізу – світоглядних чинників) став фактор 1 – до нього було включено 14 пунктів; 8 пунктів увійшло до складу фактору 2, по чотири одиниці аналізу – до факторів 3 і 5, по п'ять пунктів було включено до складу факторів 4 і 6 представленої статистичної моделі.

До складу першого фактору увійшли наступні психічні феномени, здебільшого – цінності, які можна вважати елементами світогляду особистості: **цінності універсалізму** (толерантність, турбота про інших, турбота про природу), **доброзичливості** (обов'язок або надійність, турбота про інших), **цінності автономії** або самостійності думки і дії, **суспільної безпеки** і **міжособистісного конформізму**. Також до складу фактору було включено **сенситивність** і **артистичність** як прояви експресивності, пластичності особистості. Наприкінці до складу фактору також увійшли **цінності стимуляції, особистої безпеки** і **гедонізму**; слід зауважити, що статистичне навантаження даних трьох елементів в певній мірі відповідало четвертому виокремленому фактору, однак, на основі статистичних даних, означені цінності все ж опинилися у складі першого світоглядного фактору. Як можемо побачити, перший фактор є найбільш об'ємним, він здебільшого описує ціннісне світоглядне ставлення особистості, яке спрямоване на побудову гармонійних відносин зі світом, основу

яких складає розумний баланс експресії, виявів доброзичливості до навколишньої реальності із тим, що людина отримує із навколишнього світу для задоволення особистих потреб і прагнень. Цей фактор було названо «**світогармонія**», оскільки його елементи забезпечують, з одного боку, чутливість, відкритість, експресивність особистості, достатній рівень особистісних вкладів у світ (турбота про навколишніх, розумне пристосування до середовища, згода «грати за правилами» світу), а з іншого – тенденцію особистості отримувати блага, які цей світ пропонує (безпека, самореалізація, чуттєві задоволення). За умови прояву елементів даного фактору, світоставлення нагадує гармонійні стосунки зі світом, коли людина враховує зовнішні правила реальності, вносить свій позитивний вклад у світ, і, одночасно, забезпечує власне благополуччя через дружбу зі світом.

У складі фактору «**Співжиття зі світом**» знаходиться вісім елементів: **здатності свободи, відповідальності, самотрансценденції і самодистанціювання** (які разом становлять екзистенційну наповненість особистості), **адаптацію, прийняття інших, прийняття себе і самоцінність**. Цей фактор характеризує, наскільки особистість здатна прийняти саму себе, віднайти сенс свого існування і вдало адаптуватися до навколишнього середовища, в повній мірі самоактуалізуватися. При високих показниках за даним фактором особистість виявлятиме здатність самодистанціюватися, виявити об'єктивність в самооцінці, усвідомлювати і відчувати свої почуття і цінності, надавати емоційний відгук і співпереживати; здійснювати вчинки, відповідні власним прагненням і ціннісно-смісловій системі особистості; приймати внутрішній і зовнішній світи як даність і бути адаптованим до реальності. Таким чином, особистість із високими показниками шкали буде відкрито дивитися на світ, об'єктивно оцінювати себе і навколишню реальність, активно реалізуючи себе в цьому світі.

Наступному фактору, який містить цінності **конфрмізму правил і скромності, ригідність і консерватизм** особистості, було вирішено дати назву «**підкореність світу**». Даний фактор описує модель світоставлення, за умови прийняття якої особистість воліє повністю підкоритися зовнішнім правилам навколишньої реальності й визнає позицію світоставлення «світ наді мною». Високі показники даного фактору означають схильність особистості визнавати беззаперечне верховенство соціальних норм і правил зовнішнього світу над особистими переконаннями, цінностями й інтер-

есами, навіть всупереч власній самоактуалізації, самоствердженню в світі.

До складу четвертого фактору увійшли наступні елементи: **цінності влади (ресурсів і домінування), досягнення і репутації**, а також **переконання самоконтролю** (особистість вірить у правильність власних дій). Тобто для особистості із високими показниками за даним фактором актуальною буде тенденція до самоствердження; світоставлення в цьому випадку буде ґрунтуватися не стільки на простій адаптації до навколишнього середовища чи побудові «дружніх відносин» зі світом, а на спробі **світодомінування** – домінування над оточенням за допомогою сили влади, репутації, особистих здобутків і харизми.

П'ятий фактор має назву «**світопартнерство**» і описує він особливості світоставлення, при яких особистість виступає розумним спостерігачем за світом і його партнером, критично оцінює інформацію із навколишнього середовища і на основі отриманих даних проявляє принциповість чи пластичність світогляду. До складу даного фактору увійшли: **світоглядні пластичність і принциповість, світоглядна критичність, світоглядний песимізм**. Таким чином, фактор світопартнерства становлять виключно характеристики світогляду, які є маніфестаціями світоглядної пластичності особистості й входять до складу авторського опитувальника.

Останній фактор описує модель світоставлення, в якій превалюють переконання в **доброті й справедливості світу, доброті людей, власній удачливості**, а також **світоглядний ідеалізм**. Оскільки сукупність означених переконань й ідеалізму засвідчують високий рівень базової довіри до світу й формування ідеалізованого позитивного образу світу, даний фактор названо «**світодружбою**». Видається малоімовірним, що сформована подібним чином картина світу не ґрунтувалася б на основі реально отриманого позитивного досвіду взаємин із оточуючим середовищем, отож можна стверджувати, що передумовою формування в особистості даної моделі світоставлення має бути наявність рівноправних взаємин зі світом, заснованих на довірі і позитивному ставленні, або – дружбі зі світом («я зі світом»).

Відповідно до другого дослідницького завдання здійснено **кореляційний і регресійний аналіз** з метою: виявлення й аналізу взаємозв'язків благополуччя особистості із шістьма світоглядними факторами; підтвердження наявності взаємозалежності психологічного благополуччя від факторів світогляду. Здійснення кореляційного аналізу допо-

могло підтвердити факт наявності статистично значимих кореляцій психологічного благополуччя, задоволеності життям із чотирма світоглядними факторами («світогармонія», «співжиття зі світом», «підкорення світу», «світодружба»):

Таблиця 2

Взаємозв'язок світоглядних факторів із благополуччям

Благополуччя СФ	К/к*	р**	К/к	р
	Психологічне благополуччя		Задоволеність життям	
Фактор 1 («світогармонія»)	,362**	0,000	,234**	0,000
Фактор 2 («співжиття зі світом»)	,753**	0,000	,415**	0,000
Фактор 3 («підкореність світу»)	-,377**	0,000	***	0,000
Фактор 6 («світодружба»)	,398**	0,000	,346**	0,000

*к/к – коефіцієнт кореляції; ** р – рівень статистичної значимості; ***кореляція відсутня;****СФ – світоглядні фактори.

На основі даних, які наведені вище, констатуємо підтвердження висунутої дослідницької гіпотези. Очевидною є тенденція сильнішої кореляції психологічного благополуччя, ніж задоволеності життям, зі світоглядними факторами; отоже переживання гедоністичного благополуччя мало пов'язане зі світоглядом особистості, натомість благополуччя евдемоністичне корелює зі світоглядом значною мірою.

Найбільшу силу взаємозв'язку із благополуччям особистості демонструє другий світоглядний фактор «співжиття зі світом». Найсильнішою є пряма кореляція фактору із психологічним благополуччям ($r=0,753, p=0,000$). Констатуємо також прямий взаємозв'язок середньої сили прояву «співжиття зі світом» і задоволеності життям ($r=0,415, p=0,000$). Такий результат дає змогу стверджувати, що найбільш доцільною в плані благополуччя є орієнтація особистості на модель світогляду, яка зосереджена на: екзистенційному наповненні власного існування; успішній адаптації до навколишнього середовища на основі своїх життєвих смислів; усвідомленні й розвитку відчуття самоцінності особистості. Благополучній особистості з великою долею ймовірності властивою є світоглядна позиція, в якій особистість приймає і цінує власне «Я», так само як і приймає «Я» навколишніх людей

і світ в цілому, розуміє «правила» життя в світі й вміє успішно до них адаптуватися. Тобто ця світоглядна модель забезпечує існування людини «в світі», але без спроб домінувати або повністю підкоритися оточенню, без надмірного бажання «сподобатися» світу, без болючого відчуття «закинутості в світі». Метафорично дану кореляцію світоглядного фактору «співжиття зі світом» із благополуччям можна зобразити як зрілі здорові стосунки двох рівних особистостей, які в повній мірі зберігають відчуття особистої відповідальності, свободи і задоволеності якістю своїх емоційно відкритих, ширих взаємостосунків. Цікаво відмітити наявність достатньо явного взаємозв'язку фактору і задоволеності життям: усвідомлення власних бажань, справжніх потреб, цілей, здатність адаптуватися до середовища і отримувати бажане – означені елементи цього світоглядного фактору мають обумовлювати переживання гедоністичного благополуччя.

Наступним за силою є взаємозв'язок фактору «світодружба» і благополуччя. Дана кореляція підтвердила наше припущення про значимість наявності глобальної прихильності до світу як чинника переживання щастя. Сила взаємозв'язку фактору із благополуччям евдемоністичним і гедоністичним принципово не відрізняються: психологічне благополуччя сильніше корелює із «світодружбою» ($r=0,398, p=0,000$); незначною мірою слабшою є кореляція «світодружби» і задоволеності життям ($r=0,346, p=0,000$). Можемо зробити висновок, що для певної категорії людей формування ідеалістичного світоставлення сприяє вищому рівню благополуччя, в якому гармонійно поєднується самореалізація особистості у світі й відчуття гедоністичної задоволеності життям. Доцільно припустити, що саме цей фактор може обумовлювати формування цілісної ідеалістичної картини світу, відіграючи роль «рожевого фільтру» сприймання: переконання в доброті й справедливості світу обумовлюють особливості інтерпретації подій на користь зміцненню світоглядного ідеалізму особистості.

Фактор «світогармонії» демонструє середній за силою взаємозв'язок із психологічним благополуччям ($r=0,362, p=0,000$) і слабку кореляцію із задоволеністю життям ($r=0,234, p=0,000$). Як було зазначено раніше, даний фактор уособлює гармонійну модель світоставлення, в якій особистість намагається балансувати між тим, що вона може дати оточенню і тими благами, які світ може дати. Незначною мірою таке світоставлення пов'язане із задоволеністю, однак більшою мірою

проявляється кореляція «світогармонії» із психологічним благополуччям: чим краще особистість гармонійно самореалізується у світі, робить вклад в життя (у вигляді турботи, добрих вчинків), а також отримує блага із навколишнього світу (у формі задоволення своїх потреб, реалізації бажань і потенціалу тощо), тим вищим буде рівень її психологічного благополуччя.

Останнім світоглядним фактором, пов'язаність якого із феноменом благополуччя була зафіксована в даному дослідженні, є фактор «підкореність світу». Це єдиний обернений кореляційний зв'язок ($r=-,377$, $p=0,000$), який демонструє тенденцію до низького рівня психологічного благополуччя у осіб, які «підкорюються світу», орієнтуються на пристосування до соціально схвалених правил. Дана модель світоставлення передбачає конформізм, схвалення цінності скромності, прояви консерватизму і ригідності (що не сприяє самоактуалізації особистості), реалізації індивідуальних потреб і розкриття її індивідуальності у світі (що з високою долею ймовірності призводить до глибокого незадоволення буттям і неблагополуччя). В даному випадку надмірна орієнтація на реалізацію «просоціальних» цінностей і пристосування на основі конформної поведінки спричинює переживання нещастя. Кореляція між фактором «підкореності світу» і задоволеністю життям відсутня.

Узагальнюючи описані вище тенденції, можемо констатувати: із вищими показниками психологічного благополуччя найбільше взаємопов'язаний фактор «співжиття зі світом», що підтверджує необхідність для досягнення благополуччя глибокого розуміння особистістю сенсу власного існування, високого рівня осмисленості життя, прийняття світів внутрішнього і зовнішнього, адаптації до світу на основі мудрої життєвої позиції. Значною мірою із благополуччям корелюють «світогармонія» і «світодружба», а світоглядна модель «підкореності світу» може стати перепорою досягнення психологічного благополуччя.

З метою підтвердження не тільки факту наявності взаємозв'язків світоглядних факторів із благополуччям, але і взаємозалежності щастя від світогляду, було здійснено **регресійний аналіз**. Підтверджено факт взаємозалежності рівня **психологічного благополуччя** особистості від чотирьох світоглядних факторів («співжиття зі світом», «світогармонія», «світодружба», «підкореність світу»). Коефіцієнт множинної детермінації моделі регресії дорівнює значенню 0,713 при рівні статистичної значущості 0,000. Показник Дурбіна-Уотсона на рівні значення 1,96,

підтвердив нормальний розподіл даних. Отриманий результат дозволяє стверджувати наявність обумовленості впливом світоглядних факторів 71,3% дисперсії змінної «загальний рівень психологічного благополуччя». Обумовленість суб'єктивного благополуччя впливом чотирьох розглянутих факторів світогляду на статистичному рівні підтверджено не було.

Висновки. Відповідно до поставленої мети в даній роботі було проаналізовано світоглядні фактори психологічного благополуччя особистості, визначено ймовірну міру взаємовпливу світогляду і благополуччя.

З ціллю виокремлення світоглядних факторів було відібрано сукупність елементів індивідуального світогляду, які стали одиницями аналізу в ході здійснення факторного аналізу – переконань, цінностей, базових антропологічних здібностей особистості (характеристик її екзистенційної наповненості), міра прийняття інших і самого себе, адаптивність до навколишнього світу, світоглядної пластичності, відкритості досвіду. З точки зору автора, перелічені елементи аналізу можуть в достатній мірі охарактеризувати індивідуальний світогляд, особливості ставлення особистості до свого «Я» і зовнішнього світу. Результатом проведеного аналізу стало створення статистично доцільної шестикомпонентної факторної структури світогляду, кожен фактор якої описує певні особливості або модель світосприймання і світоставлення, «взаємовідносин» особистості і світу. Перший фактор – «світогармонія», – характеризує збалансовану модель взаємодії зі світом, в якій людина врівноважує кількість позитивних особистісних вкладів в оточення (у вигляді провів толерантності, турботи, виконання обов'язку тощо) і кількість благ із навколишнього середовища, які задовольняють її потреби (безпека, задоволення). Також даний фактор відповідає гармонізації проявів автономії (думок і вчинків) із проявами міжособистісного конформізму, врахування інтересів оточення. Другим став фактор «співжиття зі світом», який обумовлює екзистенційну наповненість особистості, її інтенцію до прийняття даності світу і власного місця в ньому, а також високу адаптивність до оточуючого середовища – тобто забезпечує осмислену самореалізацію особистості в світі. Третій фактор («підкореність світу») і четвертий фактор («світодомінування») описують світоглядні моделі, в яких інтенції особистості зміщуються або на ригідне слідування соціально схваленим правилам зовнішнього світу всупереч власним потребам, або на досягнення

домінантного владного становища, «підкорення світу». П'ятий виокремлений фактор – «світо-партнерство», – включає прояви світоглядної пластичності, принциповості, критичності мислення, сприяючи об'єктивізації світобачення і формуванню «партнерських» взаємовідносин із оточенням. Останній фактор «світодружби» відповідає формуванню базової довіри до світу й ідеалістичному світобаченню.

Внаслідок визначення кореляцій між світоглядними факторами і благополуччям, а також завдяки регресійному аналізу, було підтверджено взаємопов'язаність і взаємообумовленість світогляду і благополуччя. Виявлені прямі кореляційні зв'язки між психологічним благополуччям і задоволеністю життям із факторами «співжиття зі світом», «світодружби», «світогармонії», які характеризують особистісну тенденцію до формування глобальної прихиль-

ності до світу і осмисленості життя; обернений взаємозв'язок із фактором «підкореності світу». Сила взаємозв'язку світоглядних факторів із психологічним благополуччям виражена більшою мірою, ніж зв'язок із задоволеністю життям. Доведено обумовленість рівня психологічного благополуччя особистості впливом вищеперерахованих світоглядних факторів.

Таким чином, статистично підтвердженими факторами психологічного благополуччя слід вважати тенденції особистості до побудови світосприйняття і світоставлення по типу «світогармонії», «світодружби», «співжиття зі світом»; негативним фактором благополуччя було визначено схильність до «підкореності світу». Перспективним напрямком подальших досліджень вважаємо визначення вікових, професійних і соціокультурних детермінант факторів психологічного благополуччя особистості.

Список літератури:

1. Бахарева Н. К. Суб'єктивное благополучие как системообразующий фактор толерантности : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Хабаровск, 2004. 23 с.
2. Джаббарова Л. В. Особливості взаємозв'язку психологічного благополуччя з особистісною та соціальною ідентичністю : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Одеса, 2020. 20 с.
3. Каргіна Н., Рубський В. Світоглядна основа психологічного благополуччя особистості. Психологія: реальність і перспективи, 2020. С. 90–96. 10.35619/prap_rv.vi14.155
4. Кривега Л. Д. Мировоззренческие ориентации личности в условиях трансформации общества. Запорожье : ЗГУ, 1998.
5. Хмелько В. Е. Світогляд особи: психологічна структура і функції. *Філософська думка*. 1972. № 3. С. 30–38.
6. Хуторная М. Л., Баркалова Е. В. Психологический анализ компонентов понятия «мировоззрение». *Перспективы науки и образования*. 2018. № 2(32). С. 188–191.
7. Ширяева О.С. Психологическое благополучие личности в экстремальных условиях жизнедеятельности : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Хабаровск, 2008. 27 с.
8. Brandt M. J., Crawford J. T., Van Tongeren D. R. Worldview Conflict in Daily Life. *Social Psychological and Personality Science*, 2019. 10(1). P. 35–43. <https://doi.org/10.1177/1948550617733517>
9. Diener E. Subjective well-being. *Psychological Bulletin*. 1984. № 95. P. 542–575.
10. Garcia D., & Rosenberg P. Out of Flatland: The Role of the Notion of a Worldview in the Science of Well-being. *Mens sana monographs*. 2016. 14(1). P. 133–140. <https://doi.org/10.4103/0973-1229.193082>
11. Kononenko O., Kononenko A., Stynska V., Kachmar O., Prokopiv L., Katolyk H. & Popovych I. Research of the factor structure of the model of world view settings at a young age. *Revista Inclusiones*. 2020. № 7(3). P. 98–116.
12. Poulin M., Cohen Silver R. World benevolence beliefs and well-being across the life span. *Psychology and Aging*. 2008. 23(1). P. 13–23. <https://doi.org/10.1037/0882-7974.23.1.13>
13. Ryff C., & Keyes C. The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1995. P. 719–727.

Gruzina K.M. WORLDVIEW FACTORS OF PERSONAL WELL-BEING

The article analyzes worldview factors of personal well-being. Elements of individual worldview were used to determine worldview factors in the statistical analysis: basic beliefs, openness to new experience and worldview plasticity, values, characteristics of existential fullness, acceptance of others, self-acceptance, adaptability to the world. The result of the analysis is the factor structure of worldview, which consisted of six factors: «world harmony», «coexistence with the world», « submission to the world», «world domination», «world partnership» and «world friendship». Each of these factors characterizes a certain complex of features of world perception, world attitude and interaction with the external and internal worlds.

The conducted research confirmed the existence of relationships between the selected worldview factors and well-being. Direct correlations were found between worldview factors «coexistence with the world», «world

friendship», «world harmony» with psychological well-being and life satisfaction; the presence of an inverse correlation between well-being and the factor of « submission to the world» was confirmed. As a result of the regression analysis, it was established that the level of psychological well-being is conditioned by the influence of such factors as «world harmony», «world friendship», « submission to the world», «coexistence with the world». The obtained results allow us to state that a high level of psychological well-being will be facilitated by the formation of a worldview based on a basic attachment to the world and fullness of one's own existence with meaning; a negative factor of well-being is the tendency to rigidity and conformity, which contradict the intentions and self-actualization of the individual. It was proved that «world harmony», «world friendship», « submission to the world», «coexistence with the world» are significant worldview factors of psychological well-being.

Key words: *worldview, psychological well-being, satisfaction with life, world harmony, coexistence with the world, submission to the world, world friendship.*